

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich
Ryszard CZERNIAWSKI

Warszawa, 31 grudnia 2013r.

RPO-742891-VII-720/13/MF/MMa

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Pan
Wojciech Węgrzyn
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości

Szanowny Panie Wojciechu

W odpowiedzi na Pana pismo z dnia 26 września 2013 r. (DWMPC-III-070-17/13/24) uprzejmie dziękuję za ustosunkowanie się do wniosków zawartych w *Raporcie Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2012*.

- I. W związku z propozycją wysyłania *Raportu* przed jego publikacją do wiadomości Ministerstwa Sprawiedliwości oraz ewentualnie innych odpowiednich ministerstw tak, aby umożliwić adresatom przygotowanie ewentualnych uwag to przypominam, że po każdej wizytacji miejsc zatrzymań przedstawiciele KMP wydają rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności. Podobnie także raporty powizytacyjne z miejsc zatrzymań są upubliczniane na stronie internetowej wraz z odpowiedziami właściwych organów. Raporty roczne stanowią zaś konkluzję całorocznej pracy. Zapewniony jest zatem pełen dostęp do takich informacji.
- II. Kwestia przeludnienia jednostek penitencjarnych - tak jak wskazano w *Raporcie* - nie występuje na poziomie statystycznym, gdyż na cele mieszkalne wykorzystywane są inne miejsca, w szczególności świetlice mieszkalne. W tym kontekście przyjmuję informację, iż Komisja Kodyfikacyjna przy Ministrze Sprawiedliwości przygotowuje projekt nowelizacji kodeksu karnego, która przewiduje możliwość szerszego stosowania kar wolnościowych i środków karnych w miejsce kary pozbawienia wolności.

- III. W dniu 15 listopada 2013 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie, że art. 217c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza możliwość telefonicznego porozumiewania się tymczasowo aresztowanego z obrońcą jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- IV. Odnosząc się do kwestii ubogiej oferty zajęć kulturalno-oświatowych adresowanych dla osób tymczasowo aresztowanych oraz skazanych, w mojej ocenie część przedstawionej przez Pana argumentacji należy uznać za nietrafną. W szczególności, mało przekonujący wydaje się argument, iż część osadzonych pracuje bądź zostało objętych różnymi formami nauczania. Przede wszystkim problem ubogiej oferty kulturalno-oświatowej dotyczy osoby tymczasowo aresztowane. Nie mają one możliwości podjęcia pracy (wg danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej na dzień 30.09.2013 r. zatrudnionych było 21 tymczasowo aresztowanych spośród 6875), czy rozpoczęcia nauczania i to oni głównie spędzają 23 godziny dziennie w celach. Zgodnie z konstytucyjną normą domniemania niewinności tych osób **niezwykle istotne jest, aby mogły one uczestniczyć w zajęciach i zorganizowanych formach spędzania czasu poza celą, co stanowi czynnik przeciwdziałający skutkom izolacji penitencjarnej. Chodzi tu też o osoby skazane.**
- V. Jako nie satysfakcjonującą uznać należy odpowiedź, w której wskazuje Pan, iż kwestia zapewnienia osadzonym mężczyznom kąpeli minimum dwa razy w tygodniu pozostaje w zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Rzecznik Praw Obywatelskich przygotowuje wniosek w tej sprawie do Trybunału Konstytucyjnego.
- VI. Warunki odbywania kary w systemie terapeutycznym wymagają zmian systemowych, w tym zmian w obecnie obowiązujących przepisach prawa. W odpowiedzi nie znalazłem ustosunkowania się do zaprezentowanych w *Raporcie* postulatów. Przede wszystkim **chodzi tu o wprowadzenie w przepisach powszechnie obowiązujących norm określających maksymalną liczbę osób umieszczonych w jednej celi mieszkalnej w oddziale terapeutycznym, tak aby zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktów pomiędzy osadzonymi.** Osadzanie ich w mniejszych grupach w sposób istotny wpływa na redukcję napięcia emocjonalnego osadzonych i w efekcie ogranicza ewentualność wybuchu konfliktu.

Kolejną sprawą, która wymaga podjęcia działań legislacyjnych, stanowią kwalifikacje zawodowe niezbędne do podjęcia pracy na stanowisku kierownika oddziału terapeutycznego. Stosowne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w *sprawie stanowisk służbowych oraz stopni funkcjonariuszy Służby Więziennej* nie zawiera takich wymogów dotyczących kierownika oddziału terapeutycznego. Choć zostały w nim określone szczegółowe kwalifikacje zawodowe np. kierownika ośrodka diagnostycznego. Podniesiony przez Pana fakt, iż obecnie wszystkie oddziały terapeutyczne są kierowane przez osoby z wykształceniem psychologicznym nie stanowi gwarancji, że kierownictwo tymi oddziałami będą zawsze obejmować psychologowie.

VII. Kwestia ochrony praw osób, wobec których wykonywane są psychiatryczne środki zabezpieczające, stanowi przedmiot szczególnego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Pragnę wskazać, że **sprawa wydawania przepustek pacjentom szpitali psychiatrycznych, którzy zostali tam umieszczeni w związku z orzeczeniem wobec nich środków zabezpieczających, została przedstawiona w piśmie Wiceministra Sprawiedliwości z dnia 17 maja 2013 r., który stwierdził, że nie jest sprzeczne z celem wykonywania środka zabezpieczającego dopuszczenie możliwości opuszczenia zakładu psychiatrycznego na kilka godzin lub kilka dni przez osobę wobec której stosowany jest ten środek.**

Zgodnie z wyrażonym przez Pana stanowiskiem *zasadność stosowania środka zabezpieczającego podlega stałej kontroli, tak aby zapewnić bezzwłoczne zwolnienie osoby, której przebywanie w ośrodku nie jest konieczne*. Jednakże, jak wynika z wizytacji przeprowadzanych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, zdarza się niejednokrotnie, że przesyłane do sądu opinie o stanie zdrowia sprawcy i postępach w leczeniu lub terapii są powielane, wskutek czego w szpitalach psychiatrycznych przebywają pacjenci, którzy już niekoniecznie muszą tam przebywać.

Trzeba też zauważyć, iż brakuje kompleksowych uregulowań prawnych pacjentów szpitali psychiatrycznych, wobec których sąd orzekł wykonywanie środków zabezpieczających. Taki stan rzeczy skutkuje wystąpieniem kontrowersyjnych praktyk. Jedną z nich, w wysokim stopniu naruszającą prawo do wolności jest prewencyjne stosowanie środków przymusu bezpośredniego w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami. Zdarza się, że wobec konwojowanych pacjentów stosowane są nielegalnie środki przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek. Wobec powyższego należy wskazać, że obecnie

obowiązujące przepisy prawa stanowią źródło dyskryminacji osób, które trafiły do szpitala psychiatrycznego w związku z popełnieniem przez nie czynu zabronionego w stanie wyłączającym winę w stosunku do osób, które przebywają w jednostkach penitencjarnych.

VIII. Szczególnie istotnym zadaniem, jakie stoi przed ustawodawcą jest **uporządkowanie przepisów prawa dotyczących postępowania w sprawach nieletnich**. Minister Sprawiedliwości stoi na stanowisku, że konieczne jest wprowadzenie szerokich zmian o kompleksowym charakterze regulujących postępowanie w sprawach nieletnich. Powstaje zatem pytanie na jakim etapie są te prace legislacyjne. Nadal bowiem, pomimo licznych inicjatyw ustawodawczych zmieniających dotychczas obowiązujące przepisy, brak jest regulacji prawnych kwestii obligatoryjnie podlegających unormowaniu w akcie prawnym rangi ustawowej, co jest szczególnie niepokojące z punktu widzenia ochrony praw człowieka.

Do spraw wymagających podjęcia natychmiastowej regulacji prawnej należą natomiast między innymi: poddawanie kontroli osobistej wychowanków zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz dostęp nieletnich do opieki medycznej. Ponadto, nadal w niezadawalającym stopniu (schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze) lub wcale (młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub socjoterapii) nie została unormowana kwestia monitoringu w placówkach dla nieletnich, brak jest regulacji określających stosowanie izolacji w policyjnych izbach dziecka, kontakty telefoniczne i osobiste nieletnich umieszczonych w policyjnych izbach dziecka (w tym ostatnim przypadku spotkania z bliskimi odbywają się w obecności funkcjonariusza).

Trzeba też zauważyć, iż **obecne regulacje prawne pomijają kwestię specjalistycznej opieki medycznej ciężarnych nieletnich, które przebywają w placówkach dla nieletnich**. Brak rozwiązań systemowych dotyczących sytuacji nieletnich, będących w ciąży, oraz nieletnich i ich dzieci po urodzeniu jest problemem, sygnalizowanym w *Raporcie*, który również winien być wzięty pod uwagę.

Mając na uwadze powyższe, działając w imieniu Rzecznika Praw Obywatelskich wykonującego funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji, na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) zwracam się do Pana Ministra o odniesienie się do podniesionych w niniejszym piśmie zagadnień.

